

EESTI LIITSÕNAST KAKSKEELSE SÕNARAAMATUS*

MADIS JÜRVISTE

Sissejuhatus

Artikli eesmärgiks on analüüsida ja võrrelda liitsõnade esitust olemasolevates eesti lähtekeeleaga kakskeelsetes sõnastikes, et anda leksikograafidele uute sõnastike koostamisel liitsõnaalaseid pidepunkte. Teatavasti on liitsõnu eesti keeles väga palju ja seetõttu tuleb iga sõnastiku koostamisel teha nende puhul rohkesti põhimõttelisi otsuseid: alates liitsõnade valikust, nende paigutusest ja lõpetades märksõna kohta käiva morfofonoloogilise info esitamisega.

Teoreetiliste allikatena on kasutatud peamiselt eesti keele grammatikat (EKG) ja eesti keele käsiraamatut (EKK). Et töö autoril ei ole seni õnnestunud leida ühtegi kirjutist, mis käsitleksid põhjalikumalt allpool analüüsitavaid küsimusi, on põhiosas lähtutud sõnaraamatuaruvestustest ja sõnastike empiirilisest analüüsist. Seda, et tegu on ulatusliku ja tähtsa alaga, mida tuleks uurida (aga mida seni on ka võrkeelses kirjanduses siiski väga vähe käsitletud), on rõhutanud ka näiteks Henri Béjoint (1999: 81). Informaatika vaatenurgast (liitsõnade täiskuju leidmine sõnaartiklitest) on liitsõnu uurinud Maarja-Liisa Natus oma bakalaureusetöös (2006).

Artiklis keskendutakse liitsõnade esitamisele eesti lähtekeeleaga sõnastikes, viidates vajadusel ka ükskeelsetele eesti sõnastikele.

1. Eesti liitsõnast

„Eesti keele käsiraamat” defineerib liitsõna kui liitmise abil moodustatud sõna (EKK: 295). Eesti keeles nii nagu saksa ja soome keeleski on liitsõnade osakaal kogu sõnavaras väga suur. On väidetud, et eesti keeles võib liitsõnu olla koguni 70% kõigist sõnadest (vihje eesti keele seletussõnaraamatu märksõnastikule, Karlsson 2002: 222).

Seda suurt hulka liitsõnu on liigitatud mitmelt aluselt. Ühelt poolt on uuritud liitsõnade vormi (struktuuri ja moodustusviisi), teiselt poolt tähendust, uute sõnade (ja tähenduste) teket üldiselt (leksikalisatsiooni) (vt nt Kerge 1990; EKG: 411, 457–476). Vormist lähtudes on liitsõnu jagatud moodustajate arvu (nt kaks või kolm: *klaasangerjas* vs. *põhja-põdrakasvataja*), liitumisviisi (nt nominatiivse ja genitiivse liitumisega liitsõnad: *põhisuund* vs. *põhjamaa*), sõnaliigi (*metsatundra* vs. *taasmetsastama*) vms alusel. On eristatud juhuliitsõnu ja keeles kinnistunud liitsõnu (*baklažaanikonserv* vs. *kala-konserv*), tähenduselt läbipaistmatuid ja rohkemal või vähemal määral läbipaistvaid (ehk vähem motiveeritud) sõnu (vrd *hobusesaba* 'soeng', *ketassaag*,

* Artikli aluseks on autori 2006. aastal Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetöö (Jürviste 2006). Täna Margit Langemetsa põhjalike kommentaaride eest.

kreissaag). Lisaks võib vastanduvate liitsõnarühmadena eristada determinatiivseid ja kopulatiivseid liitsõnu. Determinatiivses seoses liitsõna üks moodustaja (täiendosa) täpsustab teise osaga (põhiosaga) väljendatud põhitähendust (*kalavõrk, kivimaja* jne). Sellistele sõnadele vastanduvad ilmselt mõnevõrra vähesemad kopulatiivsed liitsõnad, kus mõlemal moodustajal on võrdne tähtsus (*aegruum, ööpäev* jne). Eesti keeles on ülekaalus kaheosalised liitsõnad, liitsubstantiivide seas on levinum determinatiivne liitumine (EKG: 411, 457).

Mõnelgi juhul võib tekkida küsimus, kust läheb liitsõna ja tuletise piir. Leksikograafia seisukohalt on see oluline probleem, kui sõnastikus soovitakse märkida liitsõnapiiri või anda kasutajale infot liitsõna morfoloogia kohta (üks lahendusvõimalusi on jagada sõnavorm muutuvaks ja muutumatuks osaks, nagu on tehtud näiteks „Soome-eesti suursõnaraamatus” (SM-EE) ja Paul Saagpaku „Eesti-inglise sõnaraamatus” (1982).

Erimeelsusi tuleb ette eriti võörkomponente sisaldavate sõnade puhul. Nii on näiteks *fütöfaag* ja *filoloogia* EKSS-is liitsõnad, ÕS-is aga liitsõnad. EE-VN 1997–2003 on *fütöfaagi* märkinud liitsõnaks, *filoloogia* liitsõnaks. Seevastu võib viimastest üllatuslikult leida liitsõna *helikopter*, mis nii ÕS-is kui ka EKSS-is on liitsõna (ehkki eesti keeles on kasutusel sõna *kopter*, võib laenatud *helikopteri* liitsõnaks nimetamist küsitavaks pidada – isegi kui käänamise aspektist on oluline ainult sõna viimane osa).

Produktiivset komponenti sisaldavate omasõnade (täiendosaks *eba-*, *esi-* jne) kohta on Rein Kull märkinud (1964: 142), et neis sisalduvaid esikomponente „tarvitatakse kui omaette valmis keeleelemente, mille seos vastava sõna muude vormidega on nõrk või milledel muid vorme ei olegi”. Oluline on, et neid kasutatakse kindla tähendusega valmiskomponentidena, mille põhjal saab vajaduse korral uusi sõnu luua, mõnel puhul kasutada korraga nii eesti kui ka võörkeele elemente (nt sõnades *euroametnik*, *eksabikaasa*). ÕS-i lähenemisviisi teeb aga huvitavaks see, et näiteks *filoloogia* puhul ei ole tegu mitte üksnes prefiksilaadse esikomponendiga *filo-*, vaid ka sufiksilaadse põhi- komponendiga *-loogia*. Siin on nähtavasti tegu viimasel ajal leksikograafias levima hakanud tendentsiga kajastada sõnastikus ka sõnast väiksemaid üksusi, morfeeme. Väga rangeid järeldusi eri sõnastike liitsõna-liitsõna valikute põhjal teha ei tohiks, sest sõnastike koostamisjuhendid on tihtipeale küllaltki üldjoonelised ja näiteks EKSS-is on püstkriips sageli pigem sõna muutevormide leidmise abivahend kui liitsõna tunnus. Ent teatavaid üldistusi saab nende valikute põhjal ometi teha.

Juba eeltoodud näidetest peaks selguma, et liht- ja liitsõnade piir on vähemalt osaliselt subjektiivne (sõna *helikopter* puhul võib muidugi tegu olla ka liitsõnapiiri märkimise automatiseerimisel tekkinud nähtusega) või põhineb selle käsitlus eraldi teoorial, nagu „Eesti keele grammatikas”. Igatahes ei ole üheselt selge, millist sõna võib nimetada liitsõnaks ja millist ei tohi: ei ole üht ja ainust liitsõna definitsiooni. Krista Kerge on märkinud, et liitsõna defineerimisel võib aluseks võtta vähemalt kaks erinevat kriteeriumi: struktuuri ja sõnamoodustuse (moodustusviisi). Struktuurist lähtudes võiks liitsõnaks määratleda iga sõna, mis sisaldab kaks või enam juurmorfeemi, nagu on tehtud näiteks soome-eesti suursõnaraamatu morfoloogiaosas. Moodustusviisist lähtudes tuleks liitsõnaks pidada ainult sellist sõna, mille viimane moodustusaste on liitmine (Kerge 1990: 4). Näiteks oleks struktuurist lähtudes liit-

sõnad nii *eluolu* kui ka *eluoluline*, moodustusest lähtudes oleks aga *eluoluline* juba tuletis. Nimelt moodustusviisist lähtuv kirjeldus on kasutusel ka EKK-s ja EKG-s.

Leksikograafia seisukohalt on väga oluline kriteerium ka liitsõna moodustajate produktiivsus. On liitsõnu, mille moodustajad on väga produktiivsed, kuid leidub ka selliseid, millest uusi liitsõnu on väga raske tuletada. Näiteks täiendosaga *elu* on EKSS-is toodud ligemale 150 liitsõna, *ulgu*-algusega sõnu aga ainult kaks. Rudolf Karelson on selgelt rõhutanud, et osa esikomponente on üliproduktiivsed ja et seetõttu ei saa kõiki sama moodustumalli ja tähendusstruktuuriga sõnu ükskeelses sõnastikus hõlmata. Nii on tema andmeil *mitte*-sõnu EKSS-is 120, P. Saagpaku „Eesti-inglise sõnaraamatus” (1982) aga koguni 586 (Karelson 1999: 868). Siin tuleb muidugi arvestada sellega, et kui seletava sõnaraamatu puhul on tegu üldsõnastikuga, siis P. Saagpaku sõnaraamat on tõlkesõnastik ja erinevate tõlkevastete andmiseks võib paljude produktiivse moodustusosaga liitsõnade esitamist põhjendatuks pidada. Liitsõnade hulka suurendavad loomulikult juhuliitsõnad, mida kontekstist olenevalt võib oma tahtmise järgi luua ja kasutada. Samuti võib vastavalt kontekstile ja registrile kasutada juba olemasolevaid liitsõnu tähenduses, mis paljudele tunduks tavasituatsioonis võõristav (nt sõna *eluoluline* kasutamine tähenduses ’elutähtis’ lauses „Ajakirjaniku sõnul on Iraagi massihävitussrelvade eluolulised osad sinna peidetud” [[http://www.virumaa.ee/discuss/msg Reader \\$5586](http://www.virumaa.ee/discuss/msg Reader $5586)] (16. IV 2006)].

Sageli on liitsõna tähendus tuletatav selle moodustajate tähendustest (olles seega põhiosa ja täiendosa tähenduste summa), ent paljude liitsõnade tähendusel on moodustajate tähendustega vaid kaudne seos (nt sõnas *hobuse-saba*). Kakskeelsete sõnastike seisukohast on tähtis, et kui läbipaistva tähendusega liitsõnad on teatavatesse keeltesse tõlkimisel sama vastemall (iga keele puhul see muidugi ei kehti), siis kaudsete sarnasusseoste põhjal moodustatud metafoorsetele liitsõnadele ei saa kindlasti tüüpvastet anda (s.t ei ole võimalik luua märksõnaartiklit, kus märksõna staatuses on liitsõna osa). Ka ükskeelses seletussõnastikus ei piisa läbipaistmatu tähendusega liitsõna puhul üksnes märksõna (ja näite) andmisest, läbipaistva tähendusega liitsõna puhul ei ole tähendusseletust vaja (eesti keele seletussõnaraamatus on niisuguste sõnade juures sageli piiratud ainult näitega).

Liitnimisõna täiendosa on üldjuhul kas nominatiivis või genitiivis, ehkki vähemal määral esineb ka muid käändeid. Nominatiivi ja genitiivi kõrval on Rein Kull kolmanda suurema liitumispiirkonnana nimetanud eripärase esikomponendiga sõnade rühma, kus täiendosana esineb kas käändumatu, prefiksilaadne või lühendatud sõna (nt sõnades *pealkiri*, *alakoormus*, *haritlaskond*). Samas on ta rõhutanud, et nimetatud kolmanda rühma sõnade osatähtsus on keeles vähemalt niisama suur kui nominatiivikujulistel sõnad, ehkki genitiivliitumist esineb ligikaudu kolm korda sagedamini kui nominatiivikujulise ja eripärase esikomponendiga liitsõnu (Kull 1964: 147).

Kindlasti peaks esitatud lühikesest ülevaatest piisama, et mõista liitsõna-probleemide mitmetahulisust, seda, et liitsõna ei ole eesti keeles väga kindlate piiridega üheselt defineeritav keeleelement. Sõnastike koostamise seisukohast on sellel kahtlemata väga suur tähtsus, sest see seab nende autorid põhimõtteliste valikute ette (alates küsimusest, mida üldse pidada liitsõnaks ja milliseid allikaid selles osas autoriteetseks pidada).

Liitsõnadega seoses tuleb iga sõnastiku koostamisel teha terve rida valikuid. Lähtudes ülaltoodud ülevaatest (liitsõnade erinev liigitamine vormi ja tähenduse alusel, erinevad liitsõna käsitlused üldiselt), võib esile tuua järgmised küsimused:

- kas anda igale liitsõnale märksõna staatus või jätta osa liitsõnu näidete hulka ja milliseid kriteeriume siin tuleks kasutada;
- kui igale liitsõnale on antud märksõna staatus, kas siis paigutada nad märksõnaloetellu rangelt alfabeetilises järjestuses täiendosa järgi või esitada põhiosa märksõna järel;
- kas anda kasutajale infot selle kohta, kas tegu on liht- või liitsõnaga: kas tähistada liitsõnapiiri või mitte;
- kui liitsõnapiiri otsustatakse tähistada, kas siis iga liitsõna juures või ainult osal juhtudest sõna muutevormide leidmise hõlbustamiseks;
- kas jaotada sõnu liht- ja liitsõnadeks struktuuri järgi (SM-EE; EE-VN 1997–2003; ÕS) või moodustusviisi järgi;
- kas märkida sõnaliik iga liitsõna juures või ainult sel juhul, kui liitsõna põhiosa ei esine sõnastikus omaette märksõnana (nagu EKSS-is);
- mida teha üliproduktiivsete moodustajatega; jne.

2. Eesti liitsõnad kakskeelsetes sõnastikes

Alustuseks oleks ehk sobilik tsiteerida Rudolf Karelsoni: „On iseenesest selge, et ükski sõnaraamat ei saa sisaldada keele kogu sõnavara. Peetagu siin silmas ka seda tõsiasi, et soome keel (niisamuti nagu eesti keel) on ülimalt liitsõnarahke. Loomulikult pole võimalik kogu seda massi (rääkimata juhu-liitsõnadest) sõnaraamatuis näidata; neisse mahub ikkagi ainult liitsõnade kõige olulisem osa“ (Karelson 1991: 183). Eeskätt kehtib see väide paberkanalil sõnastike kohta. Kuid isegi elektroonilise sõnastiku puhul ei ole võimalik (või vähemalt mitte kuigi otstarbekas) hõlmata kogu keele sõnavara [seda ehk isegi enesestmõistetavat ideed on rõhutanud ka nt Tiina Leemets (1992: 480) ja Maire Raadik (1996: 454)].

Siinses analüüsis on tuginetud põhiliselt kolmele sõnastikule: TEA „Eesti-vene sõnaraamatule“ (EE-VN 2005), Enn Veldi „Eesti-inglise sõnaraamatule“ (EE-ING 2002) ning K. Kanni ja N. Kaplinski „Eesti-prantsuse sõnaraamatule“ (EE-PR). Võrdluseks on võetud põhiliselt need sõnaraamatud sellepärast, et nende maht on lühikese märksõnaanalüüsi tarbeks võrreldav (kõigil ligikaudu 47 000–50 000 märksõnaartiklit): ehkki kakskeelseid sõnastikke on Eestis ilmunud palju, on need sageli kas väikesemahulised või üksikud ja väga suure märksõnade arvuga, kusjuures märksõnade arv varieerub suuresti, ning seetõttu ei sobi nad võrdluseks. Erandina on siiski vaadeldud ka P. Saagpaku „Eesti-inglise sõnaraamatut“ (1982) ja Eesti Keele Instituudi suurt „Eesti-vene sõnaraamatut“ (EE-VN 1997–2003).

2.1. Liitsõnade valik

Sõnaraamatu märksõnastiku suurus on alati piiratud. Seega tuleb kõigi sõnade, ka liitsõnade lisamisel teha põhimõttelisi valikuid: kui suurel hulgal ja milliseid sõnu peab sõnastik sisaldama. Hõlmata tuleks võimalikult palju selliseid liitsõnu, mille tähendus on kaugenenu moodustajate tähendusest, mis on leksikaliseerunud. Ent samal ajal on selge, et päris kõrvale ei tohiks

jätta ka n-ö läbinähtavaid liitsõnu, sest selliste sõnade võörkeelne vaste võib olla üsna ettearvamatu.

Tabelis 1 on kolme sõnastiku *elu*-alguliste märksõnade lühike võrdlus. Et EE-PR on ilmunud teistest oluliselt varem (1979), siis ei ole selle teatav erinevus kahest uuemast kuigi üllatav (näiteks puudub *elundidoonor*, ent seevastu esinevad *elutarbeline* ja *eluuälpidamine*). Kõigi kolme puhul võib täheldada sõna algvormide ja tuletiste erinevat käsitlemist *us*- ja *mine*-lõpulist sõnade puhul, algusest lõpuni järjekindel ei ole selles osas siiski ükski vaatlusalustest sõnastikest [näiteks adverb *eluliselt* esineb ainult Veldi sõnastikus (EE-ING 2002), abstrakttuletis *elulusus* ainult Kanni ja Kaplinski sõnastikus (EE-PR), TEA eesti-vene sõnastikus (EE-VN 2005) ei ole kumbagi]. Samuti võis märgata vigu tähestikjärjestuses TEA eesti-vene sõnaraamatus (EE-VN 2005: *elujärg, elujõud; elumaja, elumahl*) ja Veldil (EE-ING 2002: *elukutseline, elulookirjeldus, elulaad*). Kohati on tehtud erinevaid valikuid ainsuse või mitmuse kasuks (EE-VN 2005 ja EE-PR: *eluruum*, EE-ING 2002: *eluruumid*). Kõigis kolmes sõnastikus esinevate sõnade ühisosa on võrdlemisi väike: vaatlusalusest 132 sõnast vaid 38 (ühisosa seega 28,8%).

Eestis on eri kirjastuste võrreldava mahuga sõnastike hulk võrdlemisi väike. Kui väiksemaid sõnastikke ilmubki üsna suurel arvul, siis keskmisi ja suuri sõnastikke ilmub küllaltki harva. See aspekt võib mõneti seletada asjaolu, miks enam-vähem sama suurtes sõnaraamatutes leiduvad märksõnastikud üksteisest nii suurel määral erinevad. Enesestmõistetavalt mängib oma rolli ka see, et sõnastike koostajad teevad sõnade lisamisel väga erinevaid valikuid: isegi kui on tegu üldsõnaraamatuga, on erialaterminite, poeetilistest sõnadest ning kõnekeelsete keelendite osakaal ja mitmekesisus sõnastikes suuresti varieeruv. Nõnda võib väita, et märksõnastike erinevus on omamoodi paratamatu nähtus, ja võib küsida, kui mõttekas üldse on püüda leida väga sarnaste märksõnastikega sõnastikke (kui eesmärgiks ei ole nimelt erinevuste väljatoomine).

Tabel 1.

**Kolme sõnastiku märksõnavaliku võrdlus
elu-alguliste sõnade näitel**

EE-VN 2005	EE-ING 2002	EE-PR 1979
elu	elu .. abielu .. eraelu .. hingeelu, hõlbuelu .. inimelu, intiimelu .. kooselu, külaelu, linnaelu, maaelu .. seltsielu, suguelu .. tudengielu	elu
eluaasta	–	eluaasta
eluaeg	eluaeg	eluaeg .. ~ajal .. ~ajaks
eluaegne	eluaegne	eluaegne
eluala	–	–
eluarmastus	–	–
eluase	eluase	eluase
–	eluasemelaen	–
–	–	eluaavaldus
elueesmärk	–	–
–	–	eluhommik (~kevad)

EE-VN 2005	EE-ING 2002	EE-PR 1979
eluiga	eluiga	eluiga
eluilmas(ki)	–	eluilmaski
–	eluisu	–
elujaatav	elujaatav suhtumine	elujaatav
elujanu	–	elujanu
–	–	elujulgus
elujõud	elujõud	elujõud
elujõuetu	–	–
elujõuline	elujõuline	elujõuline
–	–	elujõulisus
elujärg	–	–
elukaaslane	elukaaslane	elukaaslane
elukallidus	elukallidus	elukallidus
elukardetav	elukardetav	elukardetav
elukauge	–	–
–	elukeeris	–
elukeskkond	elukeskkond	–
elukindlustus	elukindlustus	elukindlustus
elukogemus	–	elukogemus
elukogenud	–	–
–	elukohavahetus	–
elukoht	elukoht	elukoht
–	–	elukombed
–	–	elukondlik
elukool	elukool	–
elukooslus	–	–
elukorraldus	–	–
–	–	elukorter
elukutse	elukutse	elukutse
elukutseline	elukutseline	elukutseline
elukvaliteet	–	–
elukäik	–	elukäik
elukäsitus	–	–
eluküsimus	–	–
elulaad	elulaad	elulaad
elulookirjeldus	elulookirjeldus	elulookirjeldus
elulooline	elulooline	elulooline
elulugu	elulugu	elulugu
elulõng	elulõng	–
elulähedane	–	elulähedane
–	–	elulähedus
elumaja	elumaja	elumaja
elumahl	–	–
elumees	elumees	elumees
–	–	elumured
elumärk	–	elumärk
elundidoonor	<i>sub</i> elund	–
elundisiirdamine	–	–
–	–	eluoht
eluohtlik	eluohtlik	eluohtlik
eluolu	eluolu	elu-olu
–	elupaik	–

EE-VN 2005	EE-ING 2002	EE-PR 1979
elupuu	elupuu	elupuu
elupõletaja	–	elupõletaja
elupõline	–	elupõline
elupäästja	–	–
eluruum	eluruumid	eluruum
elurõõm	–	elurõõm
elurõõmus	elurõõmus	elurõõmus
elurütm	–	elurütm
–	elusaatus	–
–	–	eluseltsiline
eluskaal	eluskaal	–
–	–	eluskala
–	eluslast	–
elusloodus	–	–
elusolend	elusolend	elusolend
–	–	elusorganism
–	elussööt	–
elustandard	elustandard	elustandard
elustiil	elustiil	–
elusuurune	elusuurune	elusuurune
elusuurus	–	elusuurus
–	–	elusuuruselt
–	–	elutahe
–	–	elutarbed
elutark	–	elutark
elutarkus	–	elutarkus
–	–	elutase
–	eluteadus	–
elutee	–	elutee
elutegevus	elutegevus	–
elutempo	elutempo	–
elutingimused	elutingimused	elutingimused
–	elutruu	elutruu
elutuba	elutuba	elutuba
–	elutsükkel	–
–	–	elutõde
elutähtis	–	–
elutöö	elutöö	elutöö
elutüdimus	–	elutüdimus
eluunistus	eluunistus	–
eluvaim	–	eluvaim
–	eluvaldkond	–
eluviis	eluviis	eluviis
eluvorm	–	–
eluvõimeline	eluvõimeline	eluvõimeline
eluvõimetu	–	eluvõimetu
–	eluvõitlus	–
eluvõõras	–	eluvõõras
–	eluõigus	–
–	–	eluüalpidamine
eluülesanne	–	–

2.2 Liitsõnade esitamine

Liitsõnu võib sõnaraamatuartiklis esitada mitmel moel:

- a) omaette märksõnartiklis;
- b) ühe moodustaja (seotult või omaette liitsõnana esineva esi- või järelkomponendi) artiklis näitena (eraldi näitesõnana või osana näitelausest);
- c) seletatud näitena (näitele on lisatud sõna tähenduse seletus: sellest võib kasu olla eesti lähtekeele sõnastiku võõrkeelsel kasutajal).

Samuti võib sõnastiku koostamisel teha otsuse põhjaliku viiteaparaadi loomise kasuks (viidates liitsõnale ühe moodustaja juures) või esitada liitsõnad koos tõlkega mitmes kohas, näiteks nii põhi- kui ka täiendosa artiklis, nagu on teinud Veldi (EE-ING 2002).

Allpool on lähemalt vaadeldud kolme põhilist paigutusviisi: pesasüsteemi (liitsõnad on esitatud näite tasandil), dubleerimist (liitsõnad on esitatud mitmes märksõnartiklis) ja analüütilist esitust (liitsõnad on omaette märksõnadena).

Pesasüsteemi üks tunnuseid on killustatus: nõnda on näiteks Saagpakul (1982) märksõna *kauba* liitsõnarea katkestanud *kaubandus* (koos kõigi sellega seotud liitsõnadega). Ülejäänud *kauba*-liitsõnad on toodud alles selle järel, järgmises pesas. Kui selline esitus ka visuaalselt suuri probleeme ei tekita (märksõnad ja alamärksõnad on toodud tähestikulises järjekorras ja trükitud poolpaksus kirjas, olles seega küllalt selgesti eristatavad), siis sisuliselt tekib sõnade järjestuses nihe kahe eri mõiste – *kaup* ja *kaubandus* – vahel. Olles leidnud sõnale *kauba* pühendatud pika märksõnartikli, võiks kasutaja eeldada, et ta leiab samast artiklist ka sõna *kaubavaru*. Lingvistilisest küljest peaks kindlasti kõik ühe tüvega liitsõnad kokku kuuluma – isegi siis, kui sõna tüvi omastavas käändes muutub. On juba omaette küsimus, kas sõnastik sel juhul ka väga kasutajasõbralik oleks.

Moodustusosapõhise lähenemise suurim eelis on ruumi kokkuhoid. See aga on paber kandjal sõnastiku jaoks määrava tähtsusega: võimalikult väikese mahu juures tuleb edasi anda võimalikult suur hulk informatsiooni. Sellega kaasneb aga kasutajale suhteliselt tüütu olukord, kus tuleb otsustada, kas otsida sõna liitsõna põhi- või täiendosa alusel. Enamikus eesti lähtekeele kakskeelsetest sõnastikest on liitsõnad esitatud esikomponendi alusel (nt Saagpakul (1982) on *kaeratera* artikli *kaera* osa). Sõnastikes, kus liitsõnad on esitatud põhikomponendi järgi, on nad üldjuhul leitavad ka esikomponendi järgi. Näiteks on selliseks sõnastikuks Veldi eesti-inglise sõnastik, mille eesõnas on autor märkinud, et kasutuskonteksti täpsustamiseks toob ... sõnaraamat ära rohkesti liitsõnu ning tüüpilisi sõnaühendeid ehk kollokatsioone. See aitab kaasa õige sõna valikul. Liitsõnad on antud mõlema komponendi juures, nt *riiulifirma 'phantom / bogus company'* esineb nii märksõnade *riiul* kui *firma* all" (EE-ING 2002: 5). Lõpuni järjepidev see esitus siiski ei ole. Pikevad liitsõnad (mis koosnevad rohkem kui kahest moodustajast) on jaotatud osadeks ja kõigi moodustajate juures vastet ei anta (vt ka Langemets 2003: 160–161 sõna *abieluettepanek* kohta). Näiteks leiab sõnale *nööpaugupiste* ingliskeelse vaste ainult *piste* alt. Sõna ei mainita ei märksõnade *nööp*, *auk* ega *nööpauk* juures. Probleeme on ka osaga termineist: näiteks sõna *palooolouss* esineb ainult artiklis *uss*, *paloolo*-algusega märksõnartiklit sõnastikust ei leia. See järjekindlusetus võib viidata asjaolule, et E. Veldi on oma sõnaraamatu (EE-ING 2002) sihtrühmana silmas pidanud eeskätt eestlasi, kellel üld-

juhul ei ole probleeme liitsõna komponentide määramisega. „Eesti-itaalia sõnaraamatus” (EE-IT) on liitsõnad toodud pesana esikomponendi artiklis, vahel ka mõlema moodustaja juures: näiteks *küünelakk* esineb nii artiklis küüne | (jalg) kui ka artiklis lakk III. (Probleem: näiteks *elu*-liitsõnade loetelu katkestab *elukoha* järel *elukas* viitega artiklile *elajas*, mida sõnastikus ei ole: ilmselt on siin vead alfabeetilisest järjestuses ja n-ö tühja viiteartikli puhul tulenenud sõnastiku käsitsi koostamisest.)

Arvestades eesti sõnastikes üldlevinud kommet esitada liitsõnad esikomponendi alusel (järgides ka pesasüsteemi kasutamisel alfabeetilist järjestust, mitte sõnade tähendust), võiks eeldada, et liitsõna otsitaksegi ainult esikomponendi järgi (teadaolevalt pole sellekohaseid kasutajauuringuid Eestis veel tehtud). Näiteks inglise lähtekeele sõnastike puhul on lugu keerulisem: et inglise keeles ei moodusta liitsõnad ortograafiliselt ühtset tervikkuju, siis tekib kasutajal sageli küsimus, kas otsida infot sõna esimese või teise komponendi juurest. M. Langemets (2003: 160) on viidanud inglise keele sõnastikega tehtud katsetele, kus selgus, et liitsõna *ice cream* 'jäätis' näitel otsib pool kasutajaist sõna *ice* 'jää', pool *cream*'i 'koor, kreem' juurest. Ilmselt võib sarnane probleem tekkida teistegi keelte puhul, kus liitsõna moodustajad ei loo alati ühte terviklikku sõnakuju, vaid esinevad eraldi. Küll aga võib sellest järeldada, et liitsõna esitamine kahes kohas, mõlema moodustaja juures on vajalik sõnastiku kasutamise hõlbustamiseks. Nagu mainitud, on dubleeriva ülesehitusega EE-ING 2002, osaliselt ka EE-VN 2005 (nt sõna *kaugsõidukapten* on esitatud näitena nii artiklis *kapten* kui ka *kaugsõidu+*): neis on esitatud liitsõnu nii omaette märksõnadena kui ka näidetena märksõnaartikli sees (mõnel juhul ka kahes kohas korraga, näiteks sõna *lambakarjane* puhul). Siin tekib küsimus, mille alusel on tehtud valik näite või märksõna kasuks (nt *eluhoone* esineb ainult näitena, *eluhommik* seevastu iseseisva märksõnana). Kas lähtutud on ainult sõna läbipaistvusest/läbipaistmatusest või on kasutatud ka muid kriteeriume? Sõnastiku eessõnas ei ole selliste valikute kohta midagi öeldud, küsimus jääb lahtiseks.

Eriti viimasel ajal on nii Eestis kui ka mujal ilmunud sõnastike seas üha enam selliseid, mis esitavad kõik liitsõnad eraldi märksõnaartiklites. Komme anda liitsõnadele ja ka tuletistele märksõna staatus on alguse saanud nähtavasti ameerika leksikograafiatraditsioonist (Rundell 1998: 319, 329), sest seal on levinud pigem analüütiline esitusviis, vastupidiselt näiteks briti sõnastikele, mis eelistavad sünteetilisust (väljendades uuemates töedes siiski ka analüütilise lähenemise ilminguid).

Analüütilise esituse suurim eelis on kahtlemata kasutajasõbralikkus: otsitavat sõna ei ole tarvis eelnevalt osadeks jaotada, ei teki probleeme liitsõna moodustajate tähtsuse üle otsustamisel (kas otsida sõna põhi- või täiendosa alusel) jne. Otsitav sõna on antud kas täiskujul või ei ole seda üldse antud.

Tänapäeval on enesestmõistetav, et sõnastikukirjed on järjestatud tähestiku alusel, mitte sõnade tähenduse kaupa (v.a juhul kui tegu on mõistelise sõnaraamatuga). Selline esitus aitab otsitavat sõna oluliselt kiiremini leida. Tähestikjärjestuse puhul tekib kindlasti küsimus, mida teha sel juhul, kui mängu tulevad mitmesõnalised keelendid (nt ühendverbid), mille osad on eraldatud tühikuga: sõnu võib paigutada kas nõnda, et tühikut arvesse ei võeta ja lähtutakse ainult tähtedest (*ette, ette andma, ette vaatama, ettevaatus*), või nõnda, et tühikut sisaldavad ühendid tuuakse tagapool (*ette, ettevaatus*,

ette andma, ette vaatama). Negatiivsema aspektina kaasneb tähestikjärjestuse puhul pesade lõhkumine, nagu ülaltoodud *kauba*-sõnade puhul Saagpakul (1982), ja sõnastiku käsitsi koostamisel kindlasti ka suur veaoh.

Kokkuvõtvalt võib eesti lähtekeelega kakskeelsetes sõnastikes välja tuua järgmised liitsõna esitusmallid:

- a) omaette artikkel: EE-ING 2001, EE-ING 2005, EE-SKS, EE-SM;
- b) pesas esikomponendi alusel: Saagpakk 1982, EE-PR, EE-IT;
- c) omaette artikkel, dubleerituna mõlema komponendi alusel: EE-ING 2002, osaliselt ka EE-IT;
- d) omaette artikkel või näitesõna (osaliselt vastastikku dubleeritud): EE-VN 1997–2003.

2.3. Liitsõnapiiri märkimine ja morfofonoloogiline info

Sõnastikud võib väga üldises plaanis jagada kahte ossa: ühed, mis annavad kasutajale märksõna kohta põhjalikumat morfofonoloogilist infot, ja teised, mis niisugust infot ei anna. Sellise info alla käib liitsõnapiiri märkimine, märksõna morfoloogiline struktuur (näiteks tüvede ja lõppude eraldamine nagu teeb EE-VN 1997–2003), sõna muuttüübi number, märksõna (liitsõna puhul järelkomponendi) põhivormid, rõhk, palatalisatsioon, välde jne.

Nii põhjalikku infot annavad enamasti suured ükskeelsed, ent mõnikord ka suuremad kakskeelsed sõnastikud. Et niisuguste detailide esitamine on küllaltki ruuminõudev (muidugi sõltuvalt info rohkusest, esitusviisist jne), siis on ka neid sisaldavad sõnastikud üldjuhul suhteliselt mahukad: Saagpakk 1982 sisaldab koos lisadega üle kahe tuhande lehekülje, EKI eesti-vene sõnastiku (EE-VN 1997–2003) üks köide (kokku on neid planeeritud viis) sisaldab keskmiselt tuhatkond lehekülge. Kakskeelsetes sõnastikes morfoloogilise info esitamisel on arvatavasti mõeldud just võõrkeelse kasutaja vajadustele (vaevalt et eestlane otsiks eesti lähtekeelega sõnastikust sõna muutmisinfot), seega on selliste sõnastike sihtrühm oluliselt suurem kui väiksema mahuga sõnastike puhul.

Loomulikult erineb sõnastikute ka esitatava info laad ja esitusviis. Kui eesti lähtekeelega kakskeelsete sõnastike puhul ei ole morfoloogilise info esitamine üldse kuigi sagedane, siis veel vähem on selliseid sõnastikke, kust mitte-eestlasest kasutaja võiks leida teavet sõna häälde kohta. Võõrkeelsele kasutajale oleks kahtlemata kasulik, kui sõnastiku alguses oleks lühidalt esitatud põhilised grammatikareeglid (nagu Saagpakk 1982) ja vähemalt keerulisemate sõnade puhul foneetiline transkriptsioon. Osaliselt aitab probleemi lahendada muidugi liitsõnapiiri tähistamine ja kolmanda välde märkimine. Palatalisatsiooni ei ole paraku seni ilmunud kakskeelsetes sõnastikes märgitud.

Tekstis tundmatut sõna kohates on vähemalt algaja keeleõppija puhul tõenäoline, et ta ei tuvasta muutevormis sõna algkuju. Veelgi keerulisemaks võib osutuda liitsõna analüüs: liitsõna moodustajateks jagamine (nt *peoroad* < peo | roog, *täiseas* < täis | iga). Siin tuleb rõhutada, et eesti sõnastikes on raskemini läbinähtavate vormide puhul sageli antud morfoloogilisi viiteartikleid, kus muutevormis märksõna juurest suunatakse kasutaja sõna algvormi juurde (nt EE-VN 1997–2003: jõkke → jõgi, Saagpakk 1982: vett, vette vt. vesi). Isegi kui sõnastikus on esitatud väga suur hulk keeles kasutusel olevaid liitsõnu, nii et otsitava sõna leidmata jäämine on mõnevõrra vähem tõenäoline, aitab liitsõnapiiri märkimine siiski oluliselt kaasa sõna struktuuri

mõistmisele. See omakorda võimaldab kasutajal otsida täpsemat infot liitsõna moodustajate ja nende kaudu ka kogu sõna tähenduse kohta.

Liitsõnapiiri on eesti sõnastikes märgitud erinevalt: kas reeglipäraselt iga liitsõna juures (nagu EE-VN 1997–2003) või ainult osal liitsõnadest sõna muutevormide paremaks leidmiseks (nagu EKSS-is). Kakskeelse sõnastiku lähtekeele kõneleja jaoks ei ole sellisel infol ilmselt suuremat tähtsust, sest sõnade hääldust ja põhivorme teatakse niigi. Küll aga, nagu eespool rõhutatud, võib selline info olla kasulik sõnastiku sihtkeele kasutajale, kes kasutab sõnastikku oma emakeelde tõlkimisel.

Omaette põnev morfoloogiakäsitlus on „Soome-eesti suursõnaraamatus” (SM-EE), kus on antud põhjalikku infot ka vastete kohta – tõsi küll, kasutaja peab selle leidmiseks avama teise kõite lõpus asuva morfoloogiasõnastiku osa, ent ka sõnastiku põhiosas on tähistatud ühesõnaliste vastete liitsõnapiir: **yhdyks-sana**⁹ liit-sõna.

Selle sõnaraamatu morfoloogiaosas on liitsõnad esitatud tüvede järgi (mitte viimase moodustuskoha alusel). „Liitsõnad esitatakse viimase komponendi artiklis, sest nende morfoloogia ühtib üldjuhul põhisõna omaga. Artikli lõpus on liitsõna esikomponentide alfabeetiline loend. [---] Kui mitmeosalise liitsõna teine pool on omakorda liitsõna, siis joonitakse ta alla ja esitatakse sellega seostuvad esikomponendid eraldi rühmana” (SM-EE 2: 933–934).

'aasta | ne -se -st A 10~12 ♦ iga- kuue läbi läinud mineva- mitme nelja-paari pool-teise poole poole-teise seitsme selle tänavu viie ühe ♦ kümne-aastane: kolme nelja viie ♦ möödunud-aastane: üle ♦ saja-aastane: mitme paari poole ♦ tuhande-aastane: mitme [loe: iga-aastane, kuueaastane, läbiaastane jne] (SM-EE 2: 938).

On omaette küsimus, kui otstarbekas üldse on niisuguste poolikute sõnadega loetelude esitamine, kui eesmärk on anda infot sõnamuutmise kohta.

Teiste sõnastike kohta võiks märkida, et näiteks Saagpakul (1982) on erakordselt palju muuttüüpe: 594. EE-VN 1997–2003 esitab iga märksõna juures põhivormid (nimisõnade puhul ainsuse nimetav, omastav, lühike sisseütlev, mitmuse omastav ja osastav; tegusõnade puhul *ma-* ja *da-*infinitiiv, ainsuse kolmas pööre ja *tud-*partitsiip). Liitsõnade juures on põhivormid esitatud ainult sõna põhiosa kohta. Märgitud on ka kolmas valde. K. Kanni ja N. Kaplinski sõnaraamatus (EE-PR) on tõusva kaldkriipsuga eraldatud märksõna sõnamoodustuslik osa selliste märksõnaartiklite puhul, kus on ka alamärksõnu, mille juures on ruumi kokkuhoiu eesmärgil märksõnas kaldkriipsu järel esinev sõnaosa asendatud tildega (nt **alg/jõud** .. **~kiirus**). Jääb segaseks, miks on kaldkriips toodud ka osas sellistest artiklitest, kus sama algusega alamärksõnu ei esine (nt **jõu/etu** faible, sans force; *piltl.* impuissant või **jalust/rabav** renversant, formidable, inouï, abracadabrant). „Eesti-itaalia sõnaraamatus” (EE-IT) liitsõnapiiri eraldi ei märgita, püstkriips eraldab sõna muutumatu esiosa (sh liitsõna esikomponendi) muutuvast lõpuosast (nt **püü|d, -u** ..; **lõhna|seep** saponetta *f* .. **~tu** senza odore ..).

Liitsõna morfofonoloogiline info on eesti lähtekeele kakskeelsetes sõnastikes esitatud järgmiselt:

a) liitsõnapiir: Saagpakk 1982, EE-ING 2005, EE-VN 1997–2003;

b) muutelõpp, tüübinumber: EE-ING 1982 (594 tüüpi), EE-VN 1997–2003 (38 tüüpi);

c) märksõna kohta morfoloogilist infot ei anta: EE-ING 2001, EE-ING 2002, EE-ING 2004, EE-SKS, EE-SM;

d) välde: EE-VN 1997–2003 (märgitud on kolmas valde);

e) osaliselt (pesas) on püstkriipsuga eraldatud muutumatud sõnaosad (liitsõnades esikomponendid, tüve osad): EE-PR, EE-IT.

Kokkuvõtteks võib täheldada, et kõige järjekindlamalt ja põhjalikumalt on morfofonoloogilist infot esitanud EE-VN 1997–2003 (mille sihtrühmana on silmas peetud ka esimese keelena vene keelt kõnelevaid inimesi) ja SM-EE eesti vastete morfoloogiasõnastik. Mõlemas sõnastikus on see genereeritud automaatselt EKI morfoloogiatarckvara abil.

2.4 Liitsõna moodustajate esitamine

Eriti vanemates sõnastikes on tavaline, et liitsõnad ja tuletised on esitatud pesade kaupa ning sel juhul on liitsõna osad märksõnaartikli sees. Uuemates sõnastikes on levima hakanud ka sõnast väiksemate tähenduslike keeleüksuste (morfeemide, prefiksiste, sufiksiste) esitamine – nõnda on märksõna tasandil välja toodud ka liitsõna produktiivseid komponente (üliproduktiivsetena võiks nimetada sõnu *ala*, *koht*, *maa*, *masin*, *mees*, *õigus*). Eesti leksikograafias ei ole see traditsioon veel nähtavasti kuigi levinud, ainsana on selline lähenemine süsteemselt kasutusel mahukas EKI eesti-vene sõnastikus (EE-VN 1997–2003) ja „Soome-eesti suursõnaraamatu” (SM-EE) morfoloogiaosas. Ka Saagpakk (1982) annab vahel märksõnadena genitiivivorme, mida võiks pidada liitsõna osaks (nt *kaera*), samuti on vähesel määral liitsõnakomponente märksõnadena esitatud „Eesti-itaalia sõnaraamatus” (EE-IT) (nt *lehe-*).

Loomulikult sõltub siin palju sihtkeelest: sellest, kas ja kui palju sarnanevad üksteisega lähte- ja sihtkeele liitsõnamoodustus. Kuigi liitsõnade moodustamine on keeleti erinev ja liitsõnadena käsitatakse tihtipeale väga erinevaid keelendeid, saab mingi juhtlõnga kasutajale sel viisil kahtlemata anda.

Märksõna staatuses liitsõna komponendina võib esitada nii täiendosa kui ka põhiosa. Et järelkomponendi alusel on sõna iseäranis keeruline otsida, esitatakse märksõnana sagedamini just liitsõna esimene moodustaja (täiendosa), sest see väljendab tihtipeale mingit üldist omadust, mis täpsustab sõna põhiosa (nagu öeldud, on eesti keeles rohkem just determinatiivseid liitsõnu). Ent samamoodi võivad mõnd üldist omadust kanda põhiosana esinevad sõnad, eriti omadussõnad: näiteks väga produktiivne *-meelne* (*eestimeelne*, *hajameelne*, *hullumeelne*, *kirikumeelne*, *lapsemeelne*, *ohvrimeelne*, *pikameelne* jpt).

3. Järeldusi

Millist liitsõnade esitamise lahendust pooldada? Ühelt poolt võiks öelda, et kõige kasutajasõbralikum on rangelt alfabeetiline järjestus, nii et kõigil liitsõnadel on eraldi märksõna staatus. Sellise lähenemise kasuks on otsustanud näiteks praegu koostatava „Suure eesti-prantsuse sõnaraamatu” (GDEF) autorid. Samal ajal võib iga leksikograaf sellele väitele õigustatult kohe esitada vastuargumendina küsimuse sõnastiku mahust. Kui elektroonilistel sõnastikel ei ole infotehnoloogia tänapäevase seisu juures põhimõtteliselt mahupiiranguid ja neisse võib sõnu lisada peaaegu piiramatul hulgal, siis

paberväljaande puhul võib igale liitsõnale omaette märksõna staatuse andmine tekitada olukorra, kus kasutusmugavus pigem väheneb kui suureneb. Eeldusel, et märksõnastikku lisatavaid liitsõnu on palju (nt GDEF püüab kajastada kõiki vähegi reaalselt kasutatavaid, s.t korpustes mitu korda esinevaid liitsõnu), muutuvad sõnastiku köited väga paksuks ja neid on tülikam lehitseada, kaasas kandmisest rääkimata. Tuleb otsustada, kumb on olulisem: kas see, et sõna asukoht on kindlalt teada (kui sõna sõnastikus üldse esineb) ja seega on kasutajal vähem peamurdmist (mis pesasüsteemi korral paratamatult vajalik on, kui sõnastikus on liitsõnad esitatud kord esi-, kord järelkomponendi artiklis), või see, et sõnastiku maht jääks kompaktselt. Kui eesmärk ei ole sõnastiku elektroonilise ja paberväljaande täielik identsus (normiallikate puhul võib see olla argument), siis tasub kaaluda ka nende liitsõnaesitustmallide lahutamist.

Liitsõnade kohta käiva muu, eeskätt morfofonoloogilise info puhul selliseid üldistusi teha ei saa: siin sõltub kõik sõnastiku tüübist (aktiivne või passiivne, normatiivne või deskriptiivne, tõlkesõnastik või seletav sõnastik), sihtrühmast ja muudest asjaoludest. Ometi on selge, et eraldi märksõnana esitatud liitsõna kohta on ka põhjalikku lisainfot anda märksa lihtsam kui pesasüsteemis esitatud liitsõna kohta.

Kokkuvõte

Eesti keel on väga liitsõnarahke keel ja seetõttu tuleb alati teha valik, kui suures mahus ja milliseid liitsõnu sõnastikku võtta. Et alati ei ole väga selge, mis on liitsõna ja mis lihtsõna, tuleb iga sõnastiku koostamisel langetada põhimõtetelisi valikuid, alates liitsõnapiiri tähistamisest ja lõpetades nende paigutusega märksõnastikus. Eesti sõnastikes on liitsõnu käsitletud küllaltki erinevalt. Näiteks ilmneb kolme enam-vähem sama mahuga keskmise suurusega sõnastiku *elu*-alguliste liitsõnade võrdlusest märksõnastikes, et ühisosa on ainult 28,8%. Kui vanemates sõnastikes on liitsõnu esitatud pesadena (liitsõnad on paigutatud enamasti esikomponendi järgi märksõnaartikli näidete sekka), siis uuemad sõnastikud eelistavad analüütilisemat lähenemist (igale liitsõnale antakse oma artikkel), kohati on sõnu ka dubleeritud (sõna ja selle tõlge esitatakse mitmes artiklis). Teataval määral (ehkki väga erinevas mahus) on sõnastikes esitatud märksõnade kohta ka morfofonoloogilist infot. Peamiselt piirduakse liitsõnapiiri tähistamisega, mõnel juhul antakse kasutajale infot ka sõna muutmise ja häälde kohta (muutetabelid, sõna põhivormid, kolmanda välte märkimine jne). Uuema nähtusena võib täheldada produktiivsete esikomponentide esitamist eraldi märksõnaartiklitena.

Lõpetuseks: liitsõnadega leksikograafias seonduvad küsimused vajaksid kindlasti ulatuslikumat käsitlemist ja sügavamalt analüüsi. Oleks huvitav uurida näiteks seda, kas teiste keelte (nt soome ja saksa keele) sõnastike korral võib täheldada samu või sarnaseid probleeme kui eesti keele puhul.

Kirjandus ja allikmaterjal

- B é j o i n t, Henri 1999. Compound nouns in learners' dictionaries. – The Perfect Learner's Dictionary. T. Herbst, K. Popp (eds.). (Lexicographica. Series Maior, 95.) Tübingen: Max Niemeyer Verlag, lk 81–99.
- EE-ING 2001 = Andres Aule, Tänapäeva eesti-inglise sõnaraamat I–II. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2001–2003.
- EE-ING 2002 = Enn Veldi, Eesti-inglise sõnaraamat. Tallinn: Koolibri, 2002.
- EE-ING 2004 = Eesti-inglise sõnaraamat. Tallinn: Festart, 2004.
- EE-ING 2005 = Eesti-inglise sõnaraamat. 2005. Tallinn: TEA, 2005.
- EE-IT = Mai Eha, Malle Ruumet, Eesti-itaalia sõnaraamat. Tallinn: Koolibri, 2001.
- EE-PR = Kallista Kann, Nora Kaplinski, Eesti-prantsuse sõnaraamat. Tallinn: Valgus, 1979.
- EE-SKS = Kallista Kann, Elisabeth Kibbermann, Feliks Kibbermann, Salme Kirotar, Eesti-saksa sõnaraamat. 5., parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Valgus, 2003.
- EE-SM = Paul Kokla, Helga Laanpere, Mart Mäger, Arno Pikamäe, Eesti-soome sõnaraamat. 4. trükk. Tallinn: Valgus, 2001.
- EE-VN 1997–2003 = Eesti-vene sõnaraamat I–III. Tallinn: Eesti Keele Instituut, 1997–2003.
- EE-VN 2005 = Eesti-vene sõnaraamat. Tallinn: TEA, 2005.
- EKG = Mati Ereht, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare, Eesti keele grammatika I. Morfoloogia. Sõnamoodustus. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut, 1995.
- EKK = Mati Ereht, Tiiu Ereht, Kristiina Ross, Eesti keele käsiraamat. Teine, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000.
- EKSS = Eesti kirjakeele seletussõnaraamat I–VI. 1988–2009. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- GDEF = Grand Dictionnaire estonien-français. Suur eesti-prantsuse sõnaraamat. Peatoim Antoine Chalvin. (Koostamisel.)
- J ü r v i s t e, Madis 2006. Eesti liitsõnade esitus kakskeelses sõnastikus. Bakalau-reusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- K a r e l s o n, Rudolf 1991. Soome leksikograafidelt uus suurteos. – Keel ja Kirjan-dus, nr 3, lk 182–185.
- K a r e l s o n, Rudolf 1999. Seletussõnaraamat ja teised kirjakeele sõnaraamatud. – Keel ja Kirjandus, nr 12, lk 865–873.
- K a r l s s o n, Fred 2002. Üldkeeleteadus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- K e r g e, Krista 1990. Liitsõna. Mõisteid ja seoseid. (Preprint KKI-51.) Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia ühiskonnateaduste osakond.
- K u l l, Rein 1964. Liitnimisõnade kolm peamist liitumisrühma. – Emakeele Selt-si aastaraamat 10. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Selts, lk 137–150.
- L a n g e m e t s, Margit 2003. Kas ükskeelne või kakskeelne sõnaraamat? – Toi-miv keel I. Töid rakenduslingvistika alalt. (Eesti Keele Instituudi toimetised 12.) Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 151–195.
- L e e m e t s, Tiina 1992. A Link between Language Planners and Language Speakers. A Dictionary. – Hannu Tommola, Krista Varantola, Tarja Salmi-Tolo-

- nen, Jürgen Schopp (eds.), *Euralex '92. Proceedings I–II*. Tampere: University of Tampere, lk 479–484.
- N a t u s, Maarja-Liisa 2006. Liitsõnade täiskuju leidmine sõnaartiklitest. Bakaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli arvutiteaduse instituudis.
- R a a d i k, Maire 1996. *The Treatment of Compound Words in a Language Planning Dictionary*. – Martin Gellerstam, Jerker Järgorg, Sven-Göran Malmgren, Kerstin Norén, Lena Rogström, Catarina Röjder Pappmehl (eds.), *Euralex Proceedings '96*. Göteborg: University of Gothenburg, Department of Swedish, lk 451–456.
- R u n d e l l, Michael 1998. *Recent Trends in English Pedagogical Lexicography*. – *International Journal of Lexicography*, kd 11, nr 4. Oxford: Oxford University Press, lk 315–342.
- S a a g p a k k, Paul Friedrih 1982. *Eesti-inglise sõnaraamat*. New Haven–London: Yale University Press.
- SM-EE = Soome-eesti suursõnaraamat. *Suomi-viro suursanakirja*. 1. A–Q; 2. R–Ö. Tallinn–Helsinki: Eesti Keele Sihtasutus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2003.
- ÕS = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. Toim Tiiu Erelt. Koost Tiiu Erelt, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Maire Raadik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2006.

Estonian Compounds in Bilingual Dictionaries

Keywords: bilingual lexicography, compounds

An overview is given of some of the most important issues concerning Estonian compound words in bilingual dictionaries (having Estonian as the source language). As compound words occupy a considerable place in the Estonian vocabulary (according to some researchers, as many as 70% of the Estonian words can be considered compounds) it can be understood why the question has such a strong impact on the dictionary-making process. Lexicographers must take many important decisions on which words (and how many) they should include in a dictionary, how to build up the headword list (should compounds appear on the same level as examples, i.e. in nests, or should they rather be treated as separate keywords?), what kind of morphophonological information should be given in a compound article, etc. The treatment of Estonian compounds varies to a great extent in different dictionaries. While in older works compounds are mainly given in nests, in more recent dictionaries they often constitute a separate keyword. A tendency to give more detailed morphophonological information in more recent dictionaries can be observed, as well as a trend to present units smaller than words (e.g. parts of productive compounds) as keywords.

Madis Jürviste (b. 1985), lexicographer, Estonian-French Lexicographic Association, madis.jyrviste@estfra.ee